
Kyrkomötet
Förvaltarekapsutskottets betänkande 2021:2

Omsorg om djuren

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2021:22 i vilken motionären föreslår att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att teologiskt låta utforska djurens livssituation, värde och värdighet. En sådan utforskning ligger i linje med Svenska kyrkans betoning av en skapelseorienterad livssyn och människans samverkande roll i skapelsen.

Utskottet föreslår därför att motionen ska bifallas.

Till betänkandet finns två reservationer.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2021:22.

Motionens förslag

Motion 2021:22 av Anna Karin Hammar, Omsorg om djuren

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att teologiskt låta utforska djurens livssituation, värde och värdighet.

Yttrande från läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2021:22 i Ln 2021:8y, *bilaga*.

Bakgrund

Tidigare behandling av frågan om djurens värde och värdighet

Den specifika frågan om djurens ställning utifrån ett teologiskt perspektiv har inte formellt behandlats i kyrkomötets sammanhang på mycket länge. Men ett erkännande av djurs värdighet finns med indirekt i många av dagens kyrkliga initiativ så som miljöcertifiering, hållbart skogsbruk och en färdplan för klimatet. Även det årligen återkommande firandet av *Skapelsetid* kan nämnas här. Skapelsetid avslutas på djurskyddshelgonet Franciskus dag. Dessutom är i många församlingar gudstjänster med djur och med förbön för djur ett återkommande inslag.

Motionens ifrågasättande av uppfödandet av djur under ”industriliknande förhållanden” för att bli till föda för människor och hänvisningen till det ökande utbudet av växtbaserad mat berör också frågan om vegetarisk kost som behandlades under kyrkomötet 2013 (motion 2013:56, betänkande KI 2013:6). Då avslogs motionen som syftade till att öka den vegetariska kosten vid kyrkliga arrangemang med argumentet att

ekologiskt hållbar matkonsumtion inte enbart handlar om valet mellan vegetarisk mat och kött.

Svenska kyrkan har i många ställningstaganden betonat hela skapelsens helighet och på så sätt åtminstone indirekt framträtt som advokat för djurens värde och värdighet, ibland också explicit. Ett tidigt exempel är 1976 års text *Djuretik* där Jarl Hemberg på initiativ av Svenska kyrkans biskopsmöte utreder djurens integritet etiskt och teologiskt. 1995 yttrade sig läronämnden (Ln 1995:502) med anledning av två motioner till ombudsmötet om djuretiska frågor. Med hänvisning till texten från 1976 fastslogs det då att ”djur med förmåga att lida måste tillerkännas egenvärde och att människan är skyldig att ta hänsyn till djurens behov av föda, rörelseutrymme och välbefinnande.” Ett senare exempel är kyrkostyrelsens yttrande till SOU 2015:15 där Svenska kyrkan uppmanar Sverige att inom EU verka för ett mera ambitiöst djurskydd. Det lyfts fram att människan delar skapelsen med annat liv och att hon utifrån skapelsetron har ett ansvar för andra arters goda livsvillkor. Ambitionerna i djurskyddet bör därför inte sänkas av konkurrensskäl. 2019 har *Ett biskopsbrev om klimatet* explicit inkluderat djuren bland dem som hotas av klimatförändringarna (s. 15). Det kritiseras att uppdraget till människan att ”härska över djuren” (1 Mos 1:28) har tagits som ursäkt för hänsynslös exploatering (s. 62). Människans kallelse som förvaltare får inte användas till att försvara koloniala och hierarkiska strukturer som nekar djur, som befunnit sig i skalans nedre ände, sitt fulla värde (s. 63). Och i höst publiceras på uppdrag av kyrkomötet 2019 texten *Människan i skapelsen* som utifrån *Ett biskopsbrev om klimatet*, påvens encyklika *Laudato Si* och samisk andlighet lyfter fram djurens betydelse och integritet i skapelsegemenskapen.

Teologisk reflektion

En skapelseorienterad livssyn så som den efterlyses i *Ett biskopsbrev om klimatet* (s. 65) utgår från att hela jorden är en gåva från Gud och att allt på denna jord hänger samman i en ömsesidigt beroende livsväv (s. 63). Även om människan som Guds avbild (1 Mos. 1:27) har en särställning i denna livsväv kan hon aldrig ställa sig utanför skapelsens sammanhang. Hon skulle inte överleva ett ögonblick utan delaktighet i ekosfärens intrikata samspel. Djuren spelar en viktig roll i detta samspel och var enligt första skapelseberättelsen inte tänkta som föda för människan (1 Mos. 1:29). I Bibeln intar djuren en självklar plats i skapelsegemenskapen. När Adam i sitt första möte med djuren får i uppgift att namnge dem, vittnar det om en speciell relation mellan människa och djur. Djuren finns på ett självklart sätt med tillsammans med människan i Guds stora räddningsaktion inför den stora floden, och Noa-förbundet ingås inte bara med människor utan med allt levande, alltså också med djuren. Den självklara omsorgens relation mellan människa och djur kommer till uttryck i herdetemat som löper som en röd tråd genom Bibeln. Nyckelgestalterna i Gamla testamentet från Abraham till David var herdar och centrala texter både i Gamla testamentet (Ps. 23) och Nya testamentet (Joh. 15) myntar denna förtroendefulla, respektfulla relation mellan människa och djur på relationen mellan Gud och människa. Men djuren är inte bara ändamål för omsorg utan de samverkar med Gud (4 Mos. 22:23, Jona 2:1, m.m.), lovsjunger Gud (Ps. 104 m.m.), finns med som Jesu följeslagare (Mik. 1:13) och ses som en naturlig del i den eskatologiska visionen av en försonad skapelse (Jes. 11). Att djur i det gamla Israel också användes som offerdjur speglar en arkaisk logik och är något som redan kritiserats i Gamla testamentet (Jes. 1:11, Hos. 6:6, m.m.). Jesu tempelrensning kan ses som en grundläggande kritik av denna ritual (Joh. 2:15). Istället beskrivs han själv som det slaktade lammet (Upp. 5:6) och den som gjort ett slut på allt offrande (Heb. 9).

Det bibliska vittnesbördet om djurens självklara plats och betydelse i skapelsen och därmed i människans värld ger skäl för att inte låta djurens betydelse falla i glömska. Genom kristendomens historia har för det mesta människans överhöghet över djuren betonats, men det har också alltid funnits de som kritiserat en instrumentalisering av djuren utifrån människans gudsavbildlighet. Franciskus var inte först utan redan Basilios den store kallade djuren för syskon. Medan René Descartes såg djur som själslösa maskiner, var teologer som Martin Luther och John Wesley övertygade om att djur har en själ och därför behöver behandlas väl. Människans intellektuella överlägsenhet används däremot fortfarande som ett argument för en strikt hierarki mellan människor och djur. Relationen mellan människan och djuren behöver kontinuerligt omprövas, också i takt med naturvetenskapens nya upptäckter om djurs mentala och emotionella liv. Idag är det i vart fall ”inte längre hållbart att hävda människans gudsavbildlighet som ett argument att instrumentalisera djuren” (Helena Röcklinsberg, SvD 7 juli 2004).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2021:22.

Utskottet menar att frågan om djurens livssituation, värde och värdighet spelar en viktig roll i samband med kyrkans ansvar för skapelsen. Aktuell nyhetsrapportering visar i hur stor utsträckning djurs livssituation är påverkad av bland annat klimatförändringarna. Därför ställer sig utskottet positivt till motionens intention att i arbetet för klimat och hållbarhet kontinuerligt uppmärksamma djurens värde och deras betydelse för skapelsens mångfald. Svenska kyrkan behöver uppmärksamma den internationella diskussionen om djurens värdighet och bidra till den på grundval av de dokument som den senaste tiden publicerats och som rört vid frågan om djurens värde, bland annat *Ett biskopsbrev om klimatet*, färdplan för klimatet och studiematerialet om naturens rättigheter. Av bakgrundsbeskrivningen framgår det att djuren intar en självklar plats i skapelsen och människans ansvar för skapelsen behöver utövas med lyhördhet för djuren som medskapade varelser. Den teologiska utforskningen av djurens livssituation och värdighet behöver anknyta till och vidareutveckla inriktningen som de befintliga dokumenten ger uttryck för.

Förvaltarskapsutskottet föreslår därför att motion 2021:22 ska bifallas.

Digitalt sammanträde den 7 oktober 2021

På förvaltarskapsutskottets vägnar

Gunilla Franzén, ordförande

Michael Nausner, sekreterare

Beslutande: Gunilla Franzén, ordförande, Claes Block, Camilla Persson, Sven Erik Bodén, Björn Andersson, Stefan Linderås, Anne Olofsson, Jörgen Åkesson, Lennart Persson, Jan-Åke Isaksson, Sven Ingvar Holmgren, Ida Netzel, Margareta Carlsson, Karl-Gunnar Svensson och Leif Nordenstorn.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Kicki Mattsson, Rebecca Hägg, Isak Öhrlund, Gunnel Eriksson, Lars Bryntesson, Anna Karin Hammar, Victor Månsson, Kerstin Lindh Wallin, Carin Jakobsson, Margareta Hedström, Daniel Spiik, Elisabeth Werner, Samuel Lilja, Håkan Sunnliden och Agneta Granström.

Biskop Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Jag reserverar mig mot beslutet till förmån för att motionen ska anses vara besvarad.

Stefan Linderås

Reservation 2

Jag reserverar mig mot utskottets förslag med denna motivering:

Det är rätt och riktigt att djuren ska behandlas med respekt och värdighet. Svenska kyrkan ska stå upp för detta utifrån Bibelns budskap, där djuren intar en självklar plats i skapelsegemenskapen. Dessvärre kan detta komma att utmanas om Svenska kyrkan öppnar upp för att låta andra politiska ideologier spridas i främst av islamistiska företrädare att husera i kyrkorummen. Särskilt den smärtsamma halal- och kosherlakten som tillämpas är en uppenbar risk och onödig plåga för djuren.

I övrigt är denna jord så utformad att vi redan idag hänger ihop med varandra och som samtidigt har ett ömsesidigt beroende. Hur kyrkostyrelsen ska utforska denna motion, låter inte som en hanterlig uppgift.

Jan-Åke Isaksson

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2021:8y

Omsorg om djuren

Läronämndens yttrande över motion 2021:22

I läronämndens yttrande 1995:502 anfördes:

Människan som skapad till Guds avbild har sitt eget särskilda värde. Arten homo sapiens kan avkrävas moraliskt ansvar. Denna grundvärdering delar kyrkan med många människor i en humanistisk tradition. Enligt kyrkans synsätt har människans unika värde sitt yttersta fäste i hennes outgrundliga gudsrelation.

I kristen tradition har denna människosyn ibland använts för att förringa – och ibland t.o.m. fränkänna – djuren ett moraliskt egenvärde. Det råder idag en omfattande teologisk konsensus om att människans värde inte utesluter, utan tvärtom framhäver, den övriga skapelsens integritet.

Läronämnden konstaterar att sedan detta yttrande avgavs har det skett en fortsatt utveckling från ett antropocentriskt till ett mer skapelseorienterat förhållningssätt både internationellt och i Sverige. Läronämnden konstaterar vidare att en därtill relaterad teologisk reflektion pågår inom den världsvida kyrkan. En teologisk utveckling som bidrar till att ytterligare värna skapelsens integritet är ett uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppsala den 27 augusti 2021

På läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Anna Cöster, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Karin Johannesson, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Susanne Rappmann, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Thomas Petersson, biskop Andreas Holmberg, Marta Axner Ims, Teresa Callewaert, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Mikael Wininge.

Margarethe Isberg har deltagit i nämndens överläggningar men var inte närvarande vid beslutstillfället.